

Inledning

I välfärdsstaten pågår en ideologisk strid mellan företrädare för olika strategier som i varierande grad lämnar utrymme för alla individers behov. En klassisk skiljelinje går mellan en utilitaristisk uppfattning, som går ut på att målet för den samhälleliga verksamheten är ett maximerande av den totala lyckan i samhället. En annan strategi betonar jämlikheten mellan ett samhälles individer som vägen till det goda samhället. Medan en förespråkare för den klassiska utilitaristiska synen inte finner det intressant hur "lyckan" eller välfärden skall fördelas mellan de enskilda individerna, så lägger anhängarna av den senare uppfattningen en stor vikt vid fördelningen av välfärden. Välfärdsstaten är ideologiskt intimt förknippad med strävandena att i enlighet med den senare modellen lösa de fördelningspolitiska frågorna med hjälp av olika instrument för fördelning av resurser.

Den traditionella välfärdspolitiken har i första hand inriktat sig på de ekonomiska frågorna, att garantera varje individ ett inkomstskydd i olika faser av livet, trygghet på arbetsmarknaden med rätt till arbete, bostad etc. Men numera har även andra frågor, som får sin näring ur en vidare syn på det "goda livet", gjort sitt intåg på den välfärdspolitiska arenan. Exempelvis är frågan om vår miljö av stor betydelse för den som vill vinna den allmänna opinionen, en insikt som kan avläsas i de politiska partiernas budskap.

Tidskriften *Retfærd* är inte neutral i valet mellan olika strategier för samhällets och rättens utveckling. Både frågan om rättens betydelse för en rättvis fördelning av samhällets ekonomiska resurser och kampen för en god livskvalité i en vid mening - också för utsatta grupper - uppmärksammas i *Retfærd*. Men det finns också anledning att i tidskriften kritisera, ifrågasätta och föra en debatt om den strategi som betonar en rättvis fördelning - även bortom välfärdsstaten.

I detta nummer tecknar *Kevät Nousiainen* olika samhällsfilosofiska synsätt på kvinnans ställning i samband med olika sätt att universalisera frihet och rättvisa. Framförallt uppmärksammas den klassiska liberala synen på människan och uppdelningen i en offentlig och privat sfär, där kvinnan i sin helhet ansågs höra till den privata sfären och därmed oförmögen att ingå avtal och agera förnuftigt. Olika synsätt på hur det offentliga och det privata kan förenas genom rätten diskuteras, bl a den lösning med ett utsträckande av avtalet till att täcka hela privatlivet, vilket förespråkas av många feminister.

Henrik Tham skriver om den kritik som bygger på ett antagande om ett samband mellan välfärdsstaten och en ökad brottslighet. Välfärdssta-

ten påstås i själva verket leda till en ökad eller i vart fall inte minskad brottslighet. Denna kritik är på flera punkter motsägelsefull och omöjlig att pröva empiriskt, men författaren finner vissa av hypoteserna värda att diskutera. Trots en utbyggnad av bl a ett omfattande trygghetssystem i de nordiska länderna har nämligen både brott och missbruk ökat, något som gör att de kritiska rösterna inte kategoriskt kan avvisas.

Leif Lenke gör i sin artikel ett inlägg som rör frågan om vilket inflytande som straffrättens klassiska skola idag har på utvecklingen inom straffrätten. En förskjutning är på gång i synen på allmänpreventionen och individualpreventionen. Lenke ställer sig kritisk till en utveckling som återigen ökar betoningen av straffet inom kriminalpolitiken. Han visar samtidigt på en väg att utifrån en human rights-ideologi öppna en möjlighet för samhället att reagera på brottsligt beteende, utan att individen för den skull fräntas ansvaret för sina gärningar.

I nästa artikel diskuteras de rättsliga regleringarna i förhållande till aktuella frågor inom miljöområdet. *Matti Wuori* tar upp några av de problem som finns både vad gäller internationella överenskommelser och konkreta fall i den lokala tillämpningen. Han varnar utifrån ett demokratiskt perspektiv för en utveckling där demokratin hotas genom en försvagning av rättsordningens legitimitet och för en ny "ekoterrorism".

Ken Uggerud föreslår i en rättsteoretisk artikel principer för en utveckling av rättskälleläran med tillämpning inom förvaltningsrätten. Han menar att de begrepp som idag används tar sin utgångspunkt i värderingar som bygger på rättsstatens uppfattning om rätten. I stället förespråkar han en utveckling av rättskälleläran som står mera i samklang med välfärdsstatens ambition att omfördela resurser.

Frågan om rättsvetenskapen blir mer kritisk om den tillförs en dos samhällsvetenskap ställs av *Asmund Born* i ett inlägg om bruket av samhällsvetenskapliga, särskilt sociologiska, teorier och metoder i rättsvetenskaplig forskning. Born pekar på skillnaderna mellan rättsvetenskapen och samhällsvetenskapen och menar att den senare inte givet har en kritisk utgångspunkt. Uppgiften är i stället att rikta en grundläggande kritik mot rättsdogmatiken och i arbetet med denna kan vi öka förståelsen med hjälp av sociologins teoriförråd.

Klaus A. Ziegert diskuterar det rättsliga systemet och det normsystem som utvecklas i familjer. En viktig skillnad är att problem i det rättsliga systemet kan "lösas genom att inte lösas", dvs skjutas till en högre nivå i systemet. I en familj måste man däremot på något sätt komma tillrätta med varje problem. De flesta familjer föredrar då att finna egna vägar ut ur kritiska situationer i stället för de rättsligt dikterade lösningarna.

Barnomsorgen som en välfärdsreform för barn är utgångspunkten för en artikel av *Astrid Schlytter*. Materiell rättvisa ger rätten dess legitimitet i välfärdsstaten. Genom dels en studie av generella fördelningsregler för kommunal barnomsorg, dels en studie av 6 § socialtjänstlagen, visar hon att den materiella rättvisan i själva verket är svag. Hon pekar vidare på

behovet av alternativ till ramlag och paternalism för att uppnå en rättvis fördelning av resurserna.

Den norska redaktionen följer i detta nummer upp Ståle Eskelands inlägg om polisövergrepp i Norge, publicerat i nr 48 av Retfærd. I artikeln, som har rubriken "Bumerangen flyger vidare", presenteras bl a den norske riksåklagarens kommentar till "bumerang-åtalet".